

Brifing N°1 Etkili Tavsiyelerde Bulunma

1977 yılındaki kuruluşundan bu yana, İşkenceyi Önleme Derneği (APT) alıkonulma sırasında işkence, kötü muamele ve diğer insan hakları ihlallerinin önlenmesi için etkili bir yol olarak düzenli ve bağımsız biçimde izlemeyi savunmaktadır. Yeni hazırlanan Brifing Serisi, APT'nin öncü araştırma analizini ve diğer ortaklarının en iyi uygulamalarını dünya çapında ulusal ve uluslararası düzeydeki uygulamacılara sunmaktadır.

Serinin içeriği hakkında geribildirim, yorum ya da önerilerde bulunabilir ve bunları apt@apt.ch adresine gönderebilirsiniz.

Kasım 2008

Etkili Tavsiyelerde Bulunulması

1. Giriş

Rapor ve tavsiye yazma belirli beceriler gerektirir. Başlangıçta basit bir iş gibi görünen bu çalışmanın karmaşıklığı dikkate alındığında uygulamaya yönelik yönlendirme yararlı olacaktır, hatta deneyimli izlemeci ve rapor sorumluları da konuyla ilgili rehber ilkeler ışığında kendi deneyimlerini yeniden gözden geçirme fırsatı elde edecektir.

Bu çalışma, alıkonulma yerlerinin izlenmesine dair yapılan çalışma kapsamında tavsiye yazan kişiler tarafından okunması ve uygulanması için hazırlanmıştır. Özellikle yayınlanmalarından önce taslak tavsiyelerin toplu ya da bireysel analizi ve gözden geçirilmesi için kullanılmak üzere tasarlanmıştır.

Her ülkenin kendine özgü siyasi, hukuki, toplumsal, kültürel ve dilsel bağlamı tavsiyelerin ortaya konuş biçimini etkileyecek olsa da, aşağıda açıklanan **Double-SMART** modeli,¹ tavsiyelerin olabildiğince etkili ve yararlı olmasını sağlamak üzere sistematik olarak uygulanabilecek kriterleri tanımlamaktadır.

2. Tavsiyelerin amacı

Tavsiyede bulunulması izleme döngüsünün önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Pek çok nedenden dolayı, bunların hazırlanması için yeterince zaman ayrılması gereklidir:

- Tavsiyeler olmaksızın raporun değişikliğe neden olma olasılığı düşer;
- Tavsiyeler, genellikle izleme raporlarının en dikkatli okunan kısımlarıdır;
- Tavsiyeler, izleme örgütünün çok disiplinli uzman analizi sonucu ortaya konur;
- Tavsiyeler, insanların özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları durumlarda insan haklarına gösterilen saygının artırılması için atılması gereken adımları tanımlar ve önceliklendirir;
- Ulusal sorun çözme çabalarına ve yetkililerle diyalog için yapılandırılmış bir çerçevenin oluşturulmasına yapıcı bir katkı sunmalıdır;
- Gerek izleme organları gerekse yetkili makamlar tarafından gerçekleştirilecek olan düzenli değerlendirme ve izleme çalışmalarının temelini oluşturmalıdır.

---

¹ Çeviride, Double Smart olarak anılan modelde yer alan kriterlerin İngilizcilerinin ilk harflerinden yola çıkılarak yapılan İngilizce kısaltması olduğu gibi korunmuştur. Kabaca Çifte Akıllı Kriterler olarak çevrilebilir.

3. Double-SMART tavsiye modeli

Alıkonulma yerlerinin izlenmesiyle ilgili tavsiyelerin kalitesi ve yararlılığı, aşağıda sıraladığımız birbiriyle ilişkili ve birbirini güçlendiren on kritere göre değerlendirilebilir:

- ↻ Specific – Belirli
- ↻ Measurable – Ölçülebilir
- ↻ Achievable – Elde edilebilir
- ↻ Results-oriented – Sonuç yönelimli
- ↻ Time-bound – Zamana dayalı
- +
- ↻ Solution-suggestive – Çözüm öneren
- ↻ Mindful of prioritisation, sequencing & risks – Önceliklendirme, sıralama ve riskleri dikkate alan
- ↻ Argued – Argümanı olan
- ↻ Root-cause responsive – Ana nedeni ele alan
- ↻ Targeted – Hedefli

4. Her bir kriterin ele alınması

Her bir kriter aşağıda analiz edilmekte ve uygulanması için yönlendirmede bulunmak üzere dikkate alınması gerekenler ve kontrol soruları verilmektedir. Tavsiyelerin **Double-SMART** kriterlerine göre ele alınmasıyla, izleme örgütlerinin raporlarının içeriğini yeniden gözden geçirme zorunluluğunu hissetmeleri de beklenmektedir. Bu sayede genel izleme sürecinin tutarlılığına katkıda bulunulacaktır. Tavsiyeler kriterlerin tamamını karşılamasa da bu kriterlere uygunluğun olabildiğince artırılması, tavsiyelerin önemli ölçüde güçlenmesini sağlayacaktır.

Belirli (S)

Her tavsiye yalnızca belirli bir konuyu ele almalıdır. Her birinde ayrıca bir ya da birden fazla belirli eylem önerilebilir ancak bunlar açık biçimde tanımlanmalı ve maddeler halinde birbirinden ayrılmalıdır. Bu şekilde hazırlanmaları yetkililere tavsiyeleri anlama ve uygulama konusunda yardımcı olacak ve ayrıca izleme organı tarafından takibin yapılmasını kolaylaştıracaktır. Yetkili makamlara alıkoyma koşullarını uluslararası standartlara uygun hale getirmelerini ve özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin haklarını teminat altına almalarını hatırlatan genel bir ifadenin, belirli noktalara değinilmeyen doğası nedeniyle, tavsiyelerden önce gelecek bir giriş paragrafında yer alması yararlı olabilir.

Kontrol edilecek noktalar:

- ✓ Tavsiye yalnızca belirli bir sorun ya da meseleyi mi ele alıyor?
- ✓ Tavsiye kapsamında yapılacaklar tek tek ve açık bir biçimde birbirinden ayrılmış mı?
- ✓ Önerilen tüm yapılacaklar doğrudan tavsiyenin konusu ile ilgili mi?

Ölçülebilir (M)

Daha sonra yetkili makamlar ve izleme örgütleri bir tavsiyenin uygulanıp uygulanmadığını ve ne dereceye kadar uygulandığını açık biçimde değerlendirme olanağına sahip olmalıdır. Tavsiye bu değerlendirmeyi olabildiğince kolaylaştıracak biçimde tasarlanmalıdır. Benzer biçimde, tavsiyelerle birlikte sunulan rapor gelecekte karşılaştırma yapılmasını olanaklı kılmak üzere mevcut durumun resmi ya da başlangıç noktası olarak değerlendirilebilecek veriler sunarak sorunun mevcut düzeyini özetlemelidir. Süreç ya da sonuca bakılması ve nitel ya da nicel göstergelerin kullanılmasının avantaj ve dezavantajları dikkate değerlendirilmelidir.

Kontrol edilecek noktalar:

- ✓ Rapor metninde mevcut duruma ilişkin bilgiler açık bir biçimde ortaya konuyor mu?
- ✓ Rapor ya da tavsiye konunun takibinde kullanılacak göstergeleri içeriyor mu ya da bunlar hakkında bir fikir veriyor mu?
- ✓ Farklı ya da modifiye edilmiş bir göstergenin ileride doğrulanması daha kolay olabilir mi?
- ✓ Gösterge tarafından sunulan kanıt ne derecede çürütülemez olarak değerlendirilebilir?

Elde edilebilir (A)

Tüm tavsiyeler harekete geçilmesi açısından uygulanabilir olmalıdır. Ancak bu kriter, mali kaynak bulunabilirliği konusunu ele almamalıdır. Uluslararası standartlara dayanarak, tavsiyeler makul olarak yapılabilecekleri vurgulanmalıdır. Bunun yapılması için gereken kaynakların bulunması ve tahsis edilmesi Devlet sorumluluğundadır. İstenen sonuçları daha kolay ortaya çıkarabilecek veya sonuçları güçlendirecek alternatif ya da ek tedbirler dikkate alınmalıdır.

Kontrol edilecek noktalar:

- ✓ Bu tavsiyenin uygulanması pratik açıdan olanaklı mı?
- ✓ Tavsiye edilebilecek alternatif ya da tamamlayıcı tedbirler var mı?
- ✓ Durumu ele alma konusunda en az direnç ile karşılaşacak seçenekler hangileri?

Sonuç Yönelimli (R)

Sorunun tanımı ve analizi tavsiyelerde değil raporun ana metninde yer almalıdır. Tavsiyede önerilen tedbirler somut bir sonuca ya da işleyişe ulaşmak üzere tasarlanmalıdır. Bu istenen işleyişi tavsiyede üstü örtülü ya da somut olarak ifade edilebilir.

Kontrol edilecek noktalar:

- ✓ Tavsiyede raporun ana metninde yer alması gereken bilgiler ya da analiz var mı?
- ✓ Tavsiye tek başına sorunu tanımlama ya da değişiklik talebinde bulunma dışında gelecekte istenen işleyişi ve/veya somut eylemleri belirliyor mu?

Zamana dayalı (T)

Uygulama konusunda gerçekçi bir zaman çerçevesinin verilmesi yetkililere müdahale önceliklerini belirlemeleri konusunda yardımcı olur, harekete geçilmesi için baskı oluşturur ve hesap verebilirliği artırır. Zamanlama ay ya da yıl olarak ya da 'hemen' uygulanmak üzere belirtilebilir. Alternatif olarak kısa, orta ve uzun vade bir çerçeve de kullanılabilir ancak sayısal olarak bunların her birinin ne anlama geldiği konusunda karşılıklı netlik bulunmalıdır.

Kontrol edilecek noktalar:

- ✓ Tavsiye uygulamanın hangi tarih itibarıyla başlatılacağı ve/veya tamamlanacağını belirliyor mu?
- ✓ Zaman çerçevesi değişim için baskı oluşturmak adına yeterince kısa ya da uygulama için gereken gerçek süreyi dikkate alacak biçimde yeterince uzun mu?

Çözüm öneren (S)

Basitçe 'değişim' ya da 'iyileşme' talep eden tavsiyelerin uygulanmaları bir yana, bir çözüm tespit edilene dek bile yetkililerce daha ayrıntılı olarak incelenmeleri gerekecektir. Bu da somut sonuçların elde edilmesi için stratejik olasılıkları büyük ölçüde azaltır. Çok disiplinli bir izleme ekibi, üyelerinin profesyonel, analitik ve uzmanlık gerektiren diğer becerilerini alıkonulmanın değerlendirilmesi üzerinde uygular ve uygun olan her durumda yalnızca sorunları belirlemekle sınırlı kalmayarak geçerli çözümler de önermelidir. Tavsiye edilen tedbirler somut ve özlü olmalı ancak yanlış uygulamaların önüne geçilmesi için ilgili teknik ayrıntıları içermelidir.

Kontrol edilecek noktalar:

- ✓ Analizde, belirlenen sorunun üstesinden gelinmesi için alınması gereken somut tedbirler yer alıyor mu?
- ✓ Bunlar tavsiyeye dâhil edilmiş mi?
- ✓ Yanlış yorumlama ya da hatalı uygulamanın önüne geçilmesi için teknik ayrıntıların dâhil edilmesine ya da söyleniş biçiminin değiştirilmesine gerek var mı?

Önceliklendirme, sıralama ve riskleri dikkate alan (M)

İzleme organları harekete geçilmesini gerektiren çok sayıda konu belirleyebilir. Önleyici izleme devamlı bir süreç olduğundan, daha az acil olan tavsiyelerin geri planda bırakılması, uygulamalardan sorumlu yetkililerin acil konulara odaklanmasını sağlamada yararlı olabilir. İkinci olarak, bazı tavsiyelerin daha önce uygulanması sayesinde diğerleri sonraki raporlarda daha başarılı bir biçimde önerilebilir. Üçüncü olarak ise, izlemeciler özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişiler ya da diğerlerinin insan haklarının korunması konusunda uygulamadan kaynaklanacak olumsuz etkilere dair riskleri de analiz etmelidir. Uygulamanın öngörülemez olumsuz sonuçları hem önleyici izleme girişiminin hem de uygulamadan sorumlu yetkililerin itibarını zedeleyecektir.

Kontrol edilecek noktalar:

- ✓ Rapordaki bazı tavsiyeler sıralamada diğerlerinden daha önce gelecek kadar önemli mi?
- ✓ Yetkililerin daha az sayıda ve daha acil olan tavsiyelere odaklanması için bazı tavsiyelerin çıkarılması daha iyi olabilir mi?
- ✓ Bazı tavsiyelerin uygulanması, öncesinde diğerlerinin uygulanmasına bağlı mı?
- ✓ Belirli tedbirlerin uygulamaya konması insan haklarının korunması üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olabilir mi?

Argümanı olan (A)

Tavsiyeler, izleme döngüsü sırasında elde edilen yüksek kalitede nesnel kanıtlara ve analize dayandırılmalıdır. İlgili uluslararası ve ulusal hukuki standartlar ile bunların içeriğini tamamlayan profesyonel (ör. Tıbbi, psikolojik, alıkonulma sürecinin yönetilmesi, sosyal çalışma vb. hakkında) uzmanlık ve iyi uygulamalar açıkça sıralanmalı ve uygulanmalıdır. Bu türden bir argümanın geliştirilmesi itibar sağlar ve izleme organlarının tutumlarını savunmalarına yardımcı olur. Uluslararası standartların *asgari* standartlar olduğu ve izleme örgütünün insan hakları, profesyonel kaygılar, iyi uygulamalar ya da benzeri alanlara dayanarak gerekçelendirmesi halinde tavsiyelerde bunların aşılabileceği unutulmamalıdır.

Kontrol edilecek noktalar:

- ✓ Tavsiyede ele alınan sorun raporun ana metninde açıklanıyor mu?
- ✓ Söz konusu analiz nesnel, gerekçeli ve nitelikli kanıtlara dayanıyor mu?
- ✓ Analizde tavsiye ile ilgili hukuki, profesyonel ya da iyi uygulamalara dayalı gerekçeler belirtiliyor mu?
- ✓ Analiz mantıklı ve ikna edici biçimde ilgili tavsiyeye götürüyor mu?

Ana nedeni ele alan (R)

İzlemede sorunların ana nedenleri ya da risk etkenlerini hafifletmek üzere yürürlüğe konulması veya değiştirilmesi gereken sistem ya da süreçler belirlenmeye çalışılmalıdır. Sonuç olarak tavsiyeler belirtileri değil bu konuları hedef alacaktır. Bunun için eleştirel bir yeniden analizin yanı sıra özenli bir olgu değerlendirme gerektirmektedir. Ana nedenlerin ya da risk azaltıcı etkenlerin belirlenemediği durumlarda, zaman içinde bir dizi rapor kapsamında önerilen ve iyileşmeyle birlikte daha fazla analiz yapılması olanağını sağlayan aşamalı tedbirlerin alınması düşünülmelidir.

Kontrol edilecek noktalar:

- ✓ Raporun ana metninde sorunun belirtileri (yani kanıtlar) veriliyor mu?
- ✓ Analizde nedenler belirtiliyor mu?
- ✓ Tavsiyede önerilen tedbirler belirtilerden çok doğrudan nedenleri ele alıyor mu?
- ✓ Ana nedenlerin belirlenmemesi halinde aşamalı bir yaklaşım benimsenebilir mi?

Hedefli (T)

'Hükümet' ve 'devlet' yekpare kurumlar olarak düşünülmemelidir. Hukuken ya da pratikte tavsiyeleri uygulayacak belirli aktörler/kurumlar doğru olarak belirlenmelidir. Bu

hükümetin sorumluluk vermesine yardımcı olacak, hesap verebilirliği artıracak ve izlemeciler ve toplumun geneli tarafından çalışmaların takibini kolaylaştıracaktır. Ancak, aynı zamanda, izlemeciler kurumsal protokolü bilmeli ve gerek tavsiyelerde gerekse raporun sunulması sırasında hiyerarşilerin yeterli biçimde gözetilmesini sağlamalıdır. Bazı raporlarda tavsiyeler hedeflenen sektöre göre (ör. Yargı, cezaevi sistemi, İçişleri Bakanlığı İçişleri Bakanlığı) gruplanmaktadır.

Kontrol edilecek noktalar:

- ✓ Kurumsal hiyerarşide hangi belirli aktörler söz konusu tavsiyeyi uygulamaya koymalıdır?
- ✓ Uygulamanın kolaylaştırılması için yetki ya da talimat vermesi veya aracılık yapması gereken daha üst bir yetkili makam bulunuyor mu?
- ✓ Uygulamadan sorumlu aktörler ve yetkilerinden hangileri stratejik bakış açısından tavsiye ile açık bir biçimde bağlantılandırılmalı?
- ✓ Tavsiyelerin hedef sektöre göre gruplanması etkilerini azaltır mı, artırır mı?

5. Uygulamada Double-SMART

Aşağıda yer alan üç çift tavsiyeye bakarak aşağıdaki dört soruyu yanıtlamaya çalışın:

1. Hangi *Double-SMART* kriterleri her bir tavsiye çiftinde yer alan ilk versiyonda karşılanmamıştır?
2. İkinci versiyonun kaleme alınışında hangi kriterler ele alınmıştır?
3. Hangi kriterler ele alınmamıştır ve neden?
4. Tavsiye daha başka nasıl iyileştirilebilir?

Örnek 1

- Bir ay içinde, Sosyal Yardımdan sorumlu Müsteşar, kanunla ihtilafa düşen gençlerin transfer sırasında fiziksel bütünlüklerinin ihlal edilmesi ve mahkeme ile rehabilitasyon tesisleri arasında gençlerin transferinde yaşanan gecikme ve uzun ulaşım süreleri konularını ele almalıdır.
- Adalet Bakanı, Sosyal Yardımdan sorumlu Müsteşar, Cezaevleri Müdürü ve Emniyet Müdürü önümüzdeki bir yıl içinde aşağıdakileri sağlamak üzere, kanunla ihtilafa düşen gençlerin transferi hakkında stratejik ve operasyonel bir plan geliştirmelidir:
  - Kanunla ihtilafa düşen gençler yetişkinler ile aynı araçlarda taşınmamalıdır.
  - Kız çocuklarının transferinde en az bir kadın görevli sürekli mevcut bulunmalıdır.
  - Dört saatten uzun yolculuklarda yeterli gıda, su ve fiziksel gereklilikler sağlanmalıdır.
  - Tüm gençlere varış noktasında bir hemşire ya da doktorla görüşme fırsatı sunulmalıdır.
  - Transferler ile ilgili her türlü kayıt tam olarak tutulmalıdır.

Örnek 2

- Gözaltı yerlerinde yaşanan sayısız aşırı güç kullanımı olayları yetkililerce azaltılmalıdır.
- Her Cezaevi Müdürü içinde buldukları yılın sonunda personelin güç kullandığı tüm olayların özel bir kaydının tutulmuş olmasını sağlamalıdır. Bu kayıta; kaydı tutan personelin adı, olayın zaman ve tarihi, olaya karışan personelin adları ve konumları ile orada bulunan diğer personelin adları ve konumları, olaya karışan özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin adları, güç kullanımının nedenleri ile birlikte olayın ayrıntılı tanımı, varsa olayda kullanılan aletler, olayı gözden geçiren amirin imzası yer almalıdır.

Örnek 3

- Hastalar üzerinde psiko-aktif ilaçların zor kullanma yöntemi olarak uygulanmasının azaltılması.
- Hastane yetkilileri aşağıdakileri de içerecek şekilde anti-psikotik ilaçların uygun tıbbi, etik ve hukuki standartlar doğrultusunda kullanılmasını sağlamalıdır:
  - Bu ilaçların kullanımı ile ilgili açık düzenlemelerin geliştirilmesi;
  - Yalnızca kalifiye ve özel olarak görevlendirilmiş tıbbi personelin bunları uygulamasının sağlanması;
  - Düzenli ve çok disiplinli bir değerlendirme sisteminin uygulanması.

6. Sonuç

Tavsiyelerde alıkonulma yerlerindeki insan hakları sorunlarının ele alınmasıyla ilgili somut yollar önerilmeye çalışılmalıdır. Bunların, ilerideki uygulamacıların bakış açısına göre olabildiğince az itiraz edilebilir olması da amaçlanmalıdır. **Double-SMART** modeli bu amaçlar doğrultusunda taslak tavsiyelerin eleştirel bir biçimde değerlendirilmesi için uygun bir çerçeve sağlamaktadır.

Tavsiyelere son halinin verilmiş olması halinde de, izleme organının rapor yayınlama ve takip etme konusunda planlanmış stratejisini gözden geçirmesinde yarar olacaktır. İzleme raporunun ve tavsiyelerinin hazırlanış biçimi, alıkonulmaların izlenmesi döngüsünde sıradaki önemli sınavı temsil eder.

**Association for the Prevention of Torture
(İşkenceyi Önleme Derneği) - APT**
Route de Ferney 10 P.O. Box 137
CH - 1211 Geneva 19
Tel: (+41 22) 919 2170 Faks: (+41 22) 919 2180
e-posta: apt@apt.ch İnternet: www.apt.ch